

EEN GREEP UIT DE FISCALE PROBLEMATIEK VAN MULTINATIONALE ONDERNEMINGEN

door Prof. Dr. H. J. W. Klein Wassink

'Behave like a native'. Seminar Sankt Gallen

Juridisch geldt nog steeds het adagium „Goede trouw wordt voorondersteld, kwa-
de trouw moet bewezen worden”.¹⁾ In de economische journalistiek dreigt deze
grondhouding echter weleens „vergeten” te worden. Een gedeelte van de afkeer
tegen de vrije ondernemingswijze productie richt zich tegen een van haar
meest effectieve organisatievormen: de multinationale onderneming.

De wetenschapsjournalistiek

Zo verscheen o.m. in 1965 in New York van de hand van P. M. Stern een signet
pocket *The great treasury raid*, waarin gesuggereerd werd, dat jaarlijks \$ 40 mil-
jard door de schatkist gederfd wordt. Inmiddels is enigszins verlaat de suggestie
van miljardenmazen in het fiscale net ook doorgedrongen tot de vaderlandse bou-
levard pers. Zo lang het de toeloop naar bonafide en *werkelijk* competente belas-
tingkundigen versterkt en kwakzalvende „adviseurs” eindelijk in de steek gelaten
worden door hun niets vermoedende klanten lijkt het effect alleen maar positief.
Schadelijke nevenwerking heeft dit nieuwe bijgeloof echter op de toch al niet ge-
ringe animositeit tussen sommige bevolkingsdelen.

Wat zijn MNO's?

Multinationale ondernemingen zijn ondernemingen, die middels dochteronder-
nemingen of bijkantoren in verschillende landen werkzaam zijn. Veelal worden
zij centraal geleid, waarbij echter ook regionale bestuurscentra voorkomen b.v.
voor Zuid Amerika, terwijl de overige activiteiten gecoördineerd worden vanuit
Europa of Noord Amerika. De middengrote onderneming begint thans ook aan
„going international”.

In de literatuur wordt nog al eens als uitgangspunt gesteld, dat multinationale
ondernemingen streven naar een organisatie, waardoor *zo weinig mogelijk belasting*
verschuldigd wordt (belastingminimering). De vestigingsplaats van het hoofdkan-
toor en de overige vestigingen zou dan steeds zo gekozen worden daar waar de
belasting het laagst is, terwijl de winsten daar zouden neerslaan waar het fiscaal
het voordeligst is.

Dit lijkt een plausibel uitgangspunt uitgaande van de fictie dat de mens een
homo economicus is, althans „the organisation man”, die volgens diezelfde vrome
legende de multinationale ondernemingen bevolkt.

¹⁾ Vgl. Aspecten van Concernrecht, W. K. Franken, diss. Utrecht 1976, blz. 72/74, over de mogelijkheid en grenzen van een
beroep op de goede trouw (d.i. zorgvuldigheid in het maatschappelijk verkeer) door een minderheidsaandeelhouder. De auteur
denkt o.m. aan „niet geheel reële verrekenprijzen” en wijst op de mogelijkheid van schade door een gerechtelijke procedure
aan de financiële reputatie. Dreiging hiermede acht hij een bruikbaar wapen voor een minderheid.

Voorts: Hugo de Groot, over goede trouw en onbetrouwbaarheid (*De fide et perfidia*), in vertaling, Den Haag 1945. Laat de
hele wereld toch erkennen, dat het op de bres staan voor de vrijheid en het op de bres staan voor de goede trouw voortvloeien
uit eenzelfde gezindheid, blz. 33.

Het uitgangspunt klopt ook aardig met de hypothese, dat de ondernemer steeds (dus ook op de korte termijn) zou streven naar winstmaximalisatie. De realiteit stemt echter lang niet altijd overeen met deze kathedersfilosofieën. Het is bovendien duidelijk, dat de keuzevrijheid van de ondernemer zeer wordt *ingeperkt* door de „facts of life”.²⁾ Leveranciers van duurzame consumptie artikelen zullen hun verkooppunten echt moeten kiezen in gebieden met hoge concentraties van koopkrachtige toekomstige klanten. Deze gebieden vertonen - niet geheel toevallig - tevens hoge drukpercentages voor vennootschapsbelasting en/of verteringsbelastingen (accijnzen of omzetbelasting). In de mate waarin de belastingen onder welke naam ook geormerkt door de afnemer gedragen worden, zal het *netto* rendement (dus na belasting) dat verwacht mag worden beslissend zijn voor de vestigingsplaats.³⁾

Het is duidelijk, dat de extractieve industrie gevestigd moet zijn daar waar de delfstoffen zijn, zodat de belastingen daar slechts de rol vervullen van factor in het eindresultaat, waardoor het „cut off point” bij het nemen van een investeringsbeslissing eerder bereikt wordt naar mate de belasting als kostenfactor hoger is. Het is immers niet aan te nemen, dat de regering van het grondstoffenland zo schaaplichtig is, dat het de lokale delfstofwinning ongemoeid zal laten, omdat het de extractieve industrie behaagd zou hebben haar juridische zetel te kiezen in een land met weinig of geen belasting. Het belasten van bijkantoren, dus juridisch onzelfstandige delen van elders gevestigde vennootschappen is fiscaal technisch bekend als het belasten van de winst van een *vaste inrichting* (een fiscale techniek, die zelfs al in de 19e eeuw toen de vennootschapsbelasting evenals haar grote zuster de inkomstenbelasting nog in haar aanloopperiode was, wijd en zijd bekend was), zelfs bij regeringen die overigens nog in de middeleeuwen verkeren.⁴⁾

Het is duidelijk, dat het fiscale element niet primair is. Het gaat er om een redelijk rendement na belastingen te bereiken. Het is lang niet zeker dat dit doel het best bereikt wordt door één - tamelijk onzekere - factor t.w. belastingen in de som het laagst in te zetten. Ware dit anders dan is niet te begrijpen, waarom het gedrang niet groter is op die vele rotseilanden, die als „tax haven” bekend staan, doch waar geen droog brood te verdienen is.

Met een variant op *navigare necesse est, vivere non est*, is een juister standpunt dus dat „geld verdienen, gaat voor geld besteden” (aan *belasting betalen* of andere vormen van besteding).

Belastingheffing van ingezetenen en niet-ingezetenen

De overschatting van de speelruimte, die aanwezig is voor multinationale onder-

²⁾ Het fiscale beleid is in belangrijke mate „fremdbestimmt”. De keuze van de vestigingsplaats of leveringen van goederen en diensten binnen een concern zijn primair van andere dan fiscale factoren afhankelijk. De concernopbouw of corporate structure behoort weliswaar tot de strategische, dus lange termijn taxplanning, doch is accessoir aan de operationele opzet voor b.v. productie en afzet.

Evenzo Dr. A. Zünd, *Möglichkeiten und Grenzen der Steuerplanung in Multinationalen Unternehmungen*, Für die Standortwahl der operativen Konzernmitglieder sind weitgehend nicht-steuerliche Erwägungen massgebend, blz. 103, nr. 17 reeks Verlag P. Haupt, Bern 1975.

³⁾ De afwenteling van belastingen en sociale premies hangt af van de elasticiteit van vraag en aanbod. De fiscaal geïnspireerde prijsverhoging, die afgewenteld wordt op de verbruiker, kan via loonindexatie de rentabiliteit van de onderneming alsnog verkleinen en de concentratietendens versterken. M.a.w. survival of the fittest kan het gevolg zijn van belastingen ter financiering van overheidsuitgaven t.b.v. de „zwakken in de samenleving”.

⁴⁾ De controle van de aangifte kan desnoods door gerenommeerde accountants van elders plaatsvinden, waardoor tevens steekpenningen als potentieel lokaal risico praktisch uitgeschakeld kunnen worden.

nemingen werkt o.m. uit op het gebied van de keuze van de vestigingsplaats doch is hiertoe niet beperkt (de verrekenprijzen tussen groepsmaatschappijen is evenzo doelwit van vrijwel ongebreidelde fantasieën), met name bij comptabele en bedrijfskundige leken.

In het continentale Europese belastingrecht van Duitsland en Nederland is de tweedeling in volledig en beperkt belastingplichtigen van belang, waarbij de fiscale woonplaats of zetel (voor lichamen die onder de vennootschapsbelasting vallen) beslissend is voor de vraag of men tot de eerste dan wel tweede categorie behoort. Het hebben van *limitatief* opgesomde inkomensbronnen *binnen* het grondgebied (zie art 49IB voor de Nederlandse verhoudingen, voor lichamen tevens art 17VPB) veroorzaakt de beperkte belastingplicht voor niet-ingezetenen.

Voor volledig belastingplichtigen is het *wereldinkomen* belast, zij het dat ons stelsel deze pretentie inperkt tot de winst gemaakt in Nederland, voorzover - globaal omschreven - de winst elders reeds door een soortgelijke belasting is getroffen. In feite hanteren wij dus een territoriaal belastingstelsel, waarbij wij vrijwillig terugtreden voor een concurrerende fiscus, die op zijn eigen territorium een vennootschapsbelasting heft (hier wordt verder afgezien van de positie van natuurlijke personen, nu de Besloten Vennootschap zeker in het grensoverschrijdend verkeer praktisch de ondernemer van vlees en bloed heeft verdrongen).

Buiten Nederland gevestigde ondernemingen, die hier bronnen van inkomen hebben zoals bedoeld in voormelde wetsbepalingen zijn hier dus beperkt belastingplichtig, d.w.z. beperkt tot die aangewezen Nederlandse bronnen. Een belangrijke *zelfbeperking* is daarbij dat Nederland alleen heft van de winst de uit binnenlandse onderneming, die gedreven wordt *met behulp van* een binnen Nederland aanwezige *vaste inrichting* of vaste vertegenwoordiger.

Over de betekenis van deze inperking van onze belastingssoevereiniteit is veel geschreven. Toch vertoont het begrip vaste inrichting aan de omtrekken nog menig witte plek, zodat het zeer toe te juichen is, dat door Fenedex daarover een soort leerzitting georganiseerd is en dat zij een verslag heeft doen publiceren getiteld Fiscale problematiek rond de buitenlandse vaste inrichting of dochter. Kluyer is hiermede een reeks gestart, die beoogt de bestaande onwetendheid te verkleinen. Deze poging is in 1976 ondernomen door Dr. N. Nobel, Mr. R. A. van Gorkum, Dr. K. Rijks en Prof. Mr. M. V. M. van Leeuwe.

Kenmerkend voor het gebrek aan inzicht in de wijze waarop het Nederlands Internationaal Belastingrecht (het IBR) werkt is wel de waarschuwing, die deze auteurs nodig achten om hun lezerskring te behoeden voor de situatie, dat zij *meerdere* vaste inrichtingen in het buitenland zouden aanhouden, waarbij het verlies van één daarvan de voorkoming van dubbele belasting in zo verre onmogelijk maakt voor de wél renderende vaste inrichtingen (= bijkantoren). Er zijn kennelijk nog *vele nieuwkomers* op het gebied van het IBR, die hun vingers nog dagelijks branden. Deze onvolkomenheid is nog niet onderkend door een aantal ondernemingen en hun adviseurs, om van journalisten, die vast geloven in de manipuleerbaarheid van de fiscale winst uiteraard maar te zwijgen, gezien hun uiteraard globale kennis ook op dit terrein. Het is nuttig dat beoefenaars van de belastingwetenschap, die het IBR niet hebben bestudeerd noch gepraktiseerd, genezen worden van hun ongefundeerde vooronderstelling, dat de vaste inrichting een probleemloze en wijdverbreide fiscale vorm zou zijn. Het congres 1967 van de International Fiscal Association (IFA), Stockholm over de vaste inrichting (bijkan-

toor) zou door de onderwerpkeus ten onrechte de mening post kunnen doen vatten, dat deze fiscale vorm *veel gebruikt*^{4a)} zou worden door multinationals met ervaring op fiscaal gebied. Recente rechtspraak in Nederland opent de ogen van een ietwat ruimer gezelschap voor de beperkingen en onzekerheden van de vaste inrichting als vorm voor buitenlandse operaties vanuit een Nederlands hoofdkantoor. (Vgl. o.a. BNB 1974/172 en 1975/66.)

Het begrip vaste inrichting heeft in een land als de Bondsrepubliek Duitsland tevens betekenis voor de ondernemingsbelasting, die bestemd is voor de gemeenten, waar een bijkantoor gevestigd is. Vòòr 1893, toen de Bedrijfsbelasting van Pierson werd ingevoerd, kende Nederland ook op het gebied van de gemeentelijke inkomstenbelasting de term vaste inrichting. Hier ontbreekt echter tot nu toe vrijwel geheel de begripsomlijning, die door constante jurisprudentie kan ontstaan. De geschreven Abgabenordnung 1977 heeft mobiele installaties voor de exploratie en de winning van bodemschatten uitdrukkelijk in de wettelijke herdefiniëring opgenomen, zodat arresten zoals die over de drijvende sonia-apparaatuur in de Lybische wateren, in Duitsland met een *duidelijker* wettekst tot stand kunnen komen en becommentarieerd.

Er is in de dertiger jaren door het Reichs Finanzhof beslist, dat de Duitse dochter van de ook toen reeds internationaal opererende Shell moest worden beschouwd als een vaste inrichting.

De Duitse belastingadministratie gebruikt dit arrest niet langer als richtsnoer. Bovendien verbiedt artikel 5, lid 6 van het OECD model verdrag een dergelijke *negatie van de rechtsvorm* van een dochtervennootschap en heeft Duitsland deze beperking in de manoeuvreerruimte van de belastingdienst zonder reserve aanvaard. De omstandigheid dat een vennootschap door een andere vennootschap wordt beheerd (is controlled) is dus *op zich zelf* voor landen, die materieel dit onderdeel van het modelverdrag in hun verdragsrecht hebben overgenomen een beletsel om de zgn *Filiaaltheorie* toe te passen.

Mind & Management-problematiek

Dit betekent niet dat hiermede het hek van de dam is, zodat buitenlandse dochtervennootschappen bemand kunnen worden met ledepoppen. Immers de eigen nationale fiscus van de moedervernootschap wordt dan in de verleiding gebracht te stellen, dat de buitenlandse vennootschappen eigenlijk *geleid* worden vanuit het land waar het hoofdkantoor gevestigd is. Immers alle binnen het land van het hoofdkantoor in feite gevestigde vennootschappen worden *daar* belastingplichtig als volledige belastingplichtigen, dus naar hun wereldwinst. Aan de dochteronderneming valt dan de bewijslast (probatio diabolica) toe, dat de winst geheel of ten dele met behulp van een vaste inrichting elders belast is (Vgl art 2 Eenzijdige regeling ter voorkoming van dubbele belasting). In een dergelijke situatie zou vermoedelijk soms een deel van de winst aan Nederland moeten worden toegerekend, als dat het land van vestiging van het hoofdkantoor is. Voor andere plaatsen van vestiging zoals het V.K. kunnen soortgelijke problemen rijzen, als de dochter slechts bemand zou zijn met „puppets” dus ledepoppen.

^{4a)} H. J. Telkamp komt voor Duitsland op een spreiding over dochtervennootschappen en bijkantoren van 80 : 20, Betriebsstatte oder Tochtergesellschaft im Ausland, Wiesbaden 1975.

Regionalisatie als extern gegeven

Door het toegenomen nationalisme en het elders gestegen ontwikkelingspeil van de beroepsbevolking is het in vele delen van de wereld mogelijk - althans ten dele - de bestuurders te kiezen uit de landskinderen. Het zou van weinig realisme getuigen als de multinationals hierop niet zouden inspelen. Bovendien eist de lokale wetgeving vaak dat een deel van de bestuurders van een vennootschap bestaat uit inwoners, ja zelfs onderdanen van de staat van vestiging. Gezien deze stand van zaken is het welhaast uitgesloten, dat thans nog ergens de samenstelling van een bestuur van een vennootschap zo is, dat rechtspraak als van het *Shell-Urteil*, RFH 30.1.1930, RStB1 1930, blz. 148, aangrijpingspunten in de *samenstelling van het bestuur* zou vinden. Is er desalniettemin toch zo'n schertsbestuur, dan zal zelfs een verdragsbepaling in de geest van art. 5, lid 6 van het OECD-model verdrag de fiscus van het land van vestiging van het hoofdkantoor niet weerhouden van het betrekken van de stelling, dat de dochtervennootschap naar omstandigheden beoordeeld subjectief belastingplichtig is. Immers daartoe is niet nodig, dat hij zich op de beheersing (control) door de *aandeelhoudster* beroept. Voldoende is, dat hij er in slaagt te bewijzen, dat de fiscale *zetel*, dus de feitelijke *leiding* (mind and management) in het land van het hoofdkantoor is.

Een kind dat zich gebrand heeft is bang voor het vuur. Concerns met fiscale ervaring zullen sinds het *Shell-Urteil* uit 1930 er wel op toezien, dat zij niet volgens welke lokale rechtsregel dan ook in *meer dan één* land de *fiscale zetel* van een concernvennootschap hebben. Dit werkt allemaal in de richting van een *zekere decentralisatie*. Deze zgn moderne tendenz, versterkt door de modegedachte van de kleinschaligheid werkt reeds bijna een halve eeuw in vennootschapsland, althans bij het denkend deel daarvan. Inmiddels heeft ook de managementtheorie ontdekt, dat er grenzen aan de centralisatie gesteld zijn. De omstandigheid dat ook na 1945 de geldmarkt gecompartmenteerd is o.a. door deviezenrechtelijke regelingen zoals destijds de Interest Equalisation Tax van de V.S., maakt het nodig lokaal geld te lenen (local borrowing) voor dochtervennootschappen b.v. omdat de betalingsbalans van het hoofdkantoor c.q. de moedervernootschap die last niet kan/wil/mag dragen. Ook door dergelijke van buiten werkende oorzaken kan een stuk verzelfstandiging van de dochtervennootschap mee komen.

Groepsverrekenprijzen

Uitgaande van de onjuiste stelling, dat multinationals hun goede trouw hebben te bewijzen en dat verondersteld moet worden, dat zij middels intercompany pricing de winst ergens naar een belastingparadijs zullen manipuleren („onder de palmen werken”) is door journalistieke fantasie een taaie legende aan het groeien, die met name aanhangers vindt in de zich „kritisch” noemende kringen van outsiders, die de ondernemingsgewijze productie toch al geen goed hart toe dragen. Uiteraard is daarbij een aantal stilzwijgende vooronderstellingen gemaakt. Een daarvan is, dat het *toezicht* op de juiste prijszetting tot op heden niet plaats vond c.q. in handen van incompetent fiscale diensten is, terwijl voor wat betreft de *speelruimte* het luchtig *zwerk* de limiet is. Al lang voordat de V.S. goed op de gedachte gekomen waren, dat de prijzen van goederen en diensten „at arm's length” moesten worden beoordeeld, waren er *andere* naties, die al eerder internationaal opereerden. De uitvoeringsvoorschriften kwamen ten slotte pas in de

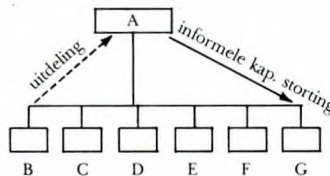
V.S. in 1968 tot stand. Voorts zijn er voor tal van goederen en diensten internationale noteringen. Zo is de AFRA (average freights and rates) voor de verhuur van tankers in Londen een bekend gegeven, waaraan de door de fiscus begeerde „Fremdvergleich” al sedert lang kan plaats vinden.

Hoewel het uiteraard in het bestek van dit opstel niet mogelijk is alle aspecten *voldoende* recht te doen, kan toch gesteld worden, dat het prijzenbeleid al sedert de tijd, dat er ook *minderheidsaandeelhouders* in dochtervennootschappen voorkomen een gevoelige zaak is. Er is in een dergelijke situatie steeds voor te waken, dat voor deze categorie geen nadeel ontstaat, doordat de prijszetting in hun nadeel zou uitwerken. Een verstoorde relatie met de beurs, die als financieringsbron van belang is, weegt zwaarder voor het beleid dan de *in verhouding daarmede* minime financiële voordelen, die te behalen zouden zijn door willens en wetens te handelen in strijd met de goede trouw, die de verhouding aandeelhouders/vennootschap van rechtswege beheerst.^{4b)}

Afgezien van het fatsoensaspect, dat door sommige auteurs zo lichtvaardig als een nul in het cijfer - en dan nog achter de komma - gesteld wordt, speelt dit minimum aan burger fatsoen wel degelijk als factor in de public relations, die door een gast-ondernemer of wel een multinationale groepsmaatschappij niet licht gewogen moet worden. Het ondernemingsklimaat in een gastland zelf bederven of in de waagschaal stellen is geen verstandig beleid, zodat ook uit dien hoofde met reden meer omzichtigheid verwacht kan worden, dan uit sommige uitingen zou kunnen worden afgeleid. Vgl. hierover Mr. J. Viersen, Fiscale aspecten van prijzenbeleid bij internationale goederen transacties tussen gelieerde vennootschappen, De N.V. blz 177-187, 1976/77, alsmede H. C. Verlage, transferpricing for multinational enterprises, diss. Rotterdam 1976.

Het is duidelijk dat door de geringe verschillen tussen de Westerse geïndustrialiseerde landen qua fiscale tarieven de speelruimte toch ook al niet groot is. Bovendien zijn aan goederenstromen transportkosten verbonden, die margeverkleinend kunnen werken. Uiteraard kan al evenmin de productiecapaciteit onbeperkt aangepast worden aan veranderlijke tariefsfluctuaties op het fiscale vlak. Voorts is een eventuele onwaakzaamheid van een lokale fiscus geenszins een constante factor, waarop het ondernemingsbeleid - zelfs op de korte termijn - kan worden afgestemd. Evenzo kan een wijziging b.v. in de hoogte van de dividendbelasting maken, dat een kunstmatig naar een land overgehevelde winst, zo dat al *technisch* uitvoerbaar ware, daar a.h.w. *opgesloten* raakt, dan wel alsnog een

4b)

Stel B en G zetelen in verschillende jurisdicties. Fiscus land B corrigeert met 100 (verkoopprijs gecorrigeerd). Dit is een winstcorrectie van 100 voor B, mogelijk nog dividendbelasting over 100, als A zetelt in een land, dat niet bij verdrag de dividendbelasting tot nihil heeft gereduceerd.

Deze 100 is voor A een informele kapitaalstorting (risico van kapitaalsbelasting afhankelijk van plaats van vestiging van G). Vraag blijft of G de inkoopprijs ooit kan verhogen met 100 (corresponding adjustment).

Internationale belastingplanning brengt met zich mede een concentratie van de risico's in 2 of meer belastingjurisdicties. Het is irreeël te veronderstellen, dat hieruit per se belastingbesparing voortvloeit en dat dit dan nog zonder grote kans op een streep door de rekening kan worden beproefd. Ziet men ondernemen als een gokspel, dan twijfelt men niet aan het realiteitsgehalte van fiscaal geplande tamelijk willekeurige winstverschuivingen. Men verwacht het „monopoly spel” dan echter met de werkelijkheid.

streep halen door de (onfatsoenlijke) rekening. Men geeft blijk te weinig te hebben nagedacht over *alle* gevolgen van winstverschuivingen om maar voetstoots aan te nemen, dat zulks tot de *normale* gedragingen behoort bij *blijvend internationaal* opererende ondernemingen.

Financieringsoperaties

Ondernemingen, die niet langer slechts in één land werken (zoals in de ethnocentrische fase) en hun staf ook niet beperken tot onderdanen van het land van oorsprong hebben ook toegang tot de kapitaalmarkt van andere landen als hun „credit standing” voldoende is. Uiteraard is het dan mogelijk voordeel te trekken uit renteverschillen, al is het valutarisico daarbij op de koop toe te nemen. Bovendien kan het geldverkeer aan wettelijke beperkingen onderhevig zijn, die bepaalde kapitaalmarkten uitsluiten: ik herinner aan de Amerikaanse geldmarkt tijdens de werking van de interestegaliseringsbelasting, alsmede de Euromarktdollar. Het is bekend, dat interestwithholdingtaxes, couponbelastingen e.d. krachtens *standaardvoorwaarden afgewenteld* worden op de geldnemer als zwakste partij in dit opzicht. Inhoudingen op voorschrift van een lokale fiscus op te betalen interest *verhogen dus de kosten van de financiering*. Tevens bemoeilijken zij de beschikbaarheid van kapitaal uit buitenlandse bron, zodat dit alleen zou moeten voorkomen in landen die zwemmen in de toevloed van geld uit het buitenland in een bepaalde periode. De Kuponsteuer in de Bondsrepubliek is daarvan een voorbeeld. Toch kan door verdragsbindingen zoals de EEG een land „overruled” worden en een bronbelasting op interest *moeten* introduceren van b.v. 15%. Het risico dat zulks geschiedt tijdens de looptijd van een lening van 10 jaren is niet quantificeerbaar, wel de verhoging van de te betalen interest met ongeveer 1/7 over x aantal jaren.⁵⁾

Dit (onberekenbare) risico uit de weg te gaan is uiteraard onderdeel van het ondernemingsbeleid. Uiteraard kan een „lending vehicle” ook in de N. Antillen gevestigd worden, waarbij de kosten weliswaar omhoog gaan door de vennootschapsbelasting, die verschuldigd wordt over de interestmarge⁶⁾, die daar verdiend wordt, doch daar staat tegenover dat de Nederlandse Antillen als geassocieerd EEG-lid niet of later meegesleept zullen worden in een interestinhoudingsbelasting-avontuur, dat in EEG kringen eventueel zou worden ondernomen, ter *afsluiting* van de externe bronnen voor financiering van buiten de gemeenschap c.q. als onbedoeld gevolg. Zij die hier over mokken (Frankrijk) kunnen beter de eigen spaarders weer in het gareel brengen · door de inflatiecomponent in de rente onbelastbaar te maken · dan via inhoudingsbelastingen een financiële mini-Berlijnse muur trachten op te richten met behulp van EEG-buren. Het aldus elders opgenomen geld kan doorgesluist worden naar concernzusters als leenkapitaal

⁵⁾ Uit het EEG-rapport van 1973 trekt K. Locher van de Zwitserse belastingdienst, belast met het onderhandelen over belastingverdragen over de ontbrekende bronbelasting, de slotsom dat de stoom van de ketel afraakt, d.w.z. dat de oplossing voorhands gezocht zal worden in een harmonisatie van de obligatierente. Bron: blz. 174 reeks nr. 17 Finanzwirtschaft und Finanzrecht, passim slot noot 2. Het optimisme t.a.v. monetaire harmonisatie is echter thans bekoeld, zodat thans andere alternatieven weer in aanmerking komen, nog afgezien van politieke invloeden.

⁶⁾ The Netherlands Antilles as an Offshore financial Centre. PHP, Curacao 1975, blz. 15, vermeldt als marge 1 procent c.q. lager „depending inter alia on the size of the issue involved”. Aangezien de Antillen zodoende kunnen maaien waar zij niet gezaaid hebben, lijkt het niet onwaarschijnlijk dat na het eventuele onafhankelijk worden het tax haven regime in de een of andere vorm zal worden voortgezet.

c.q. aandelenkapitaal, waarbij geen dan wel verrekenbare inhoudingsbelasting optreedt.

Economisch dubbele heffingsverschijnselen)

Het ontbreken van corresponderende correcties bij verrekenprijzen

Het zal duidelijk zijn, dat kunstmatig hoge overdrachtprijzen de winst verhogen in het land van waaruit goederen worden verkocht. Als nu in het land dat de vennootschap herbergt die de goederen koopt uiteindelijk de te hoge prijzen *niet* slikt, zit het concern nog wel met de lelijke boodschap aan de fiscus van het land waar de *verkoper* zetelt, dat de winst daar met een corresponderende verlaging van de winst genoeg zou moeten nemen. Onnodig te zeggen, dat dit praktisch uitgesloten is, daar regeringen niet voor elkaar plegen te wijken. Ook al zou in de toekomst een verdragsbepaling bestaan, die tot overleg verplicht, dan nog lijkt het realistisch zich daar geen gouden bergen van voor te stellen. Wat moet men denken van de *gehavende samenwerking* met de fiscus van op zijn minst 2 landen nadat een dergelijke corresponderende winstcorrectie heeft plaats gevonden? Voorkomen is ook hier beter dan genezen.

Verworpen concernkosten

Zoals bekend is Nederland bereid op grond van de deelnemingsvrijstelling van art. 13 Vennootschapsbelasting de dividenden van buitenlandse dochters vrij te laten binnen de perken van genoemde bepaling.

Dit voorkomt natuurlijk niet, dat de fiscus van de dochtervennootschap dividendbelasting vordert variërend van veelal 5 tot 25%, welke in Nederland niet verrekenbaar is, omdat zij betrekking hebben op een hier vrijgesteld winstbestanddeel. Men telt de dividendbelasting dan maar op bij het (effectieve) tarief van de vennootschapsbelasting verschuldigd in het land van vestiging van de dochtervennootschap.

Er zijn echter veel meer van gewicht zijnde kosten, die in Nederland *niet aftrekbaar* zijn en *elders ook niet*. De kosten van het beheren van de deelnemingen in buitenlandse dochtervennootschappen zijn niet aftrekbaar, als zij in relatie staan tot het vrijgestelde dividend. Heel begrijpelijk dat Nederland die kosten niet accepteert. Evenzo is het een feit, dat de dochtervennootschap evenmin deze kosten van de *aandeelhouder* op haar bedrijfswinst in mindering mag brengen. Toch betekent dit dat een *niet onbelangrijk deel* van de kosten van het besturen van buitenlandse dochters *nergens* in mindering op de fiscale winst komt. Uiteraard vormt het loon van de staf in het land van vestiging van de moedervennootschap (het hoofdkantoor) wel belastbaar inkomen, hetzij geheel, hetzij ten dele. Dit is elk jaar een belangrijk hogere belasting dan het nominale vennootschapsbelasting tarief (veelal verdubbeling) lijkt te suggereren.

) Als een winst hier met 48% belast wordt en ten gevolge van het niet accepteren van een corresponding adjustment elders, daar eveneens 48% c.q. effectief 55% wordt geheven, dan is er van de winst nog 4% over c.q. komt de groep 3% te kort na belasting. Afgewacht moet worden of in EEG-verband iets zal worden bereikt als gevolg van het voorstel door de EEG-commissie gedaan, op 25 november 1976 waarbij via verplichte arbitrage deze intensieve vorm van dubbele heffing zou moeten worden opgeheven. Vgl. Intertax 1977/1 voor de tekst plus de toelichting op het voorstel.

Kosten van de centrale stafdiensten en de research

Deze kosten - voorzover niet toerekenbaar aan aandeelhouderskosten van de houdstermaatschappij - zouden elders aftrekbaar *moeten* zijn. Het is echter langzamerhand niet zelden dat *alleen lokaal gemaakte* researchkosten in de praktijk aftrekbaar zijn. De kosten van stafdiensten gemaakt in een andere jurisdictie worden met argwaan bekeken. Zij vallen in de rubriek van geschillen, die *compromissoir plegen te worden afgedaan*. Uiteraard houdt elk percentage fiscaal aftrekbare kosten dat minder dan honderd is, tevens economisch dubbele belasting in (b.v. 96% c.q. 103% in het voorbeeld hiervoor) over het verschil dat prijs gegeven is. Meerjarenafspraken leiden hier wel tot zekerheid, maar het resultaat kan men niet als rechtvaardig beschouwen, al is het in overeenstemming met de letter van de locale wet hier en elders.

Tegenover de vooronderstelde lusten van multinationals naar een wijd en zijd zich nog verder verspreidend volksgeloof, staan dus een aantal minusfactoren, die noch door de betrokkenen, noch door de schrijvende pers voldoende vermeld worden. Het lijkt juist daaraan toch aandacht te geven om *overtrokken verwachtingen* c.q. *ongefundeerde verwijten* terug te brengen tot hun reële proporties.

Know-how-overdracht

Tevens bedenke men, dat via buiten de westerse industrielanden opererende ondernemingen een *transfer van know how* plaats vindt ten faveure van technisch minder geavanceerde landen. Art 3a van de Eenzijdige regeling ter voorkoming van dubbele belasting speelt hier op in, terwijl in BNB 1976/209 ruimere werking is verleend aan de verrekeningsmogelijkheid van door ontwikkelingslanden ingehouden bronbelasting op interest en royalties. Het is belangrijker dat men iemand *leert vissen*, dan dat men hem een vis te eten geeft. Het verlenen van technische bijstand zelfs aan landen, die de bezittingen nationaliseren van multinationals tegen minder dan de marktwaarde daarvan blijkt niet in de weg te staan aan samenwerkingsovereenkomsten, die verzekeren dat de *kennisoverdracht* dóór gaat.

Naast de subsidies aan zwakke ondernemingen zou het niet misstaan, als *de fiscale obstakels* in Nederland voor het leiden van vennootschappen elders (zie hiervoor over econ. dubbele belasting) eens onder de loep genomen werden met als doel de werking van het rode potlood, dat werkelijk gemaakte *hoge* kosten schrapt, op dit punt te elimineren in het land van het hoofdkantoor, waar de arbeidsplaatsen nog zijn.